

Lausunto keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa (VN/14961/2024) luonnoksesta keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaksi (KAISU3).

Ammattiliitto Pro on tutustunut luonnokseen ja toteaa siitä lausuntonaan seuraavaa:

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Ammattiliitto Prolle oikeudenmukaisen siirtymän periaatteiden huomioiminen on ensisijaisen tärkeää osana keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman sekä kansallisen energia- ja ilmastostrategian valmistelua.

Oikeudenmukaisen siirtymän periaatteille on kansainvälisessä politiikassa tunnistetut ja tunnustetut määritelmät ja kriteerit, joita Suomikin on sitoutunut edistämään. Nimenomaisesti työntekijälähtöisen määritelmän mukaista tulkintaa tukevat mm. Pariisin ilmastopimus sekä kansainvälinen työjärjestö ILO. Pariisin ilmastopimus sitoo myös Suomea, joten työntekijöiden oikeudenmukaista siirtymää tulisi edistää kansallisessa ilmastopolitiikassamme myös kansainvälisten sopimusten velvoittamana.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa on huomioitu lisääntyneet osaamistarpeet. Ammattiliitto Pro korostaa, että osaamisen kehittäminen on kuitenkin jäänyt liian vähäiselle huomiolle, ja oikeudenmukaisen siirtymän kannalta on ensisijaisen tärkeää pyrkiä kartoittamaan ja arvioimaan palkansaajien mahdollisuutta osaamisen kehittämiseen, jota ilmastosuunnitelman politiikkatoimet edellyttävät.

Yksi tehokas tapa edistää oikeudenmukaista siirtymää on tehdä työllisyys- ja osaamistarvevaikutusten arvioinnista velvoittava osa kaikkia ilmastopolitiittisia suunnitelmia ja toimenpideohjelmien valmistelua ja ottaa molemmat työmarkkinaosapuolet valmisteluun mukaan.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksen luvussa 6.3.2 viitataan sivulla 137 aluehallintouudistukseen. Ammattiliitto Pro esittää huolen riittävästä viranomaisresursseista. Aluehallinnon virastoille kohdistuu valtion tuottavuusohjelman mukaisia tai muita hallituksen päättämiä pysyviä toimintamenojen leikkauksia, jotka periytyvät uusille toimintansa vuoden 2026 alusta käynnistäville virastoille. Uusille virastoille kohdentuu osuus myös hallituksen puoliväliriihessä 2025 päättämästä 130 miljoonan suuruudesta lisäsäästövelvoitteesta. Uusia virastoja on kehoitettu varautumaan toimimaan vuodesta 2027 alkaen karkeasti arvioiden noin 10 prosenttia pienemmällä henkilöresurssilla kuin nykyisin. Pro painottaa, että alueelliseen ilmastotyön resurssit on välttämätöntä määritellä ja pystyä osoittamaan riittävällä tarkkuudella.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Ammattiliitto Pro pitää hyvänä, että suunnitelman yhdenvertaisuusarvioinnin työllisyysvaikutuksissa on otettu huomioon KAISUn politiikkatoimien tasa-arvovaikutukset nais- ja miesvaltaisille aloille. Ilmastonmuutoksen vaikutukset vaihtelevat sukupuolen mukaan. Suomessa ammatit ja alat ovat erittäin jakautuneet sukupuolen

mukaan ja kun jokin ala kärsii tai hyötyy ilmastonmuutoksen vaikutuksista, myös sukupuolivaikutukset ovat isoja. Tulevan ilmastosuunnitelman tulisi edistää myös sukupuolten tasa-arvoa.

Pro pitää tärkeänä, että työllisyysvaikutuksia arvioitaessa on huomioitu myös alueelliset vaikutukset. Pro korostaa, että suunnitelmaan tulisi lisätä, että investointien tulisi jakautua mahdollisuuksien mukaan alueellisesti oikeudenmukaisesti, eikä investointien sijoittumisen osalta tulisi syntyä katvealueita. Näin voidaan tasapainottaa alueellisia työllisyysvaikutuksia. Vihreään siirtymään liittyvien investointien ja uusien työpaikkojen lisäksi tulisi huomioida myös olemassa olevat työpaikat ja niiden säilyminen.

Edelleen tarvitaan myös huomattavasti tarkemmat kansalliset ja toimialakohtaiset arvioit ilmastotoimien vaikutuksesta työllisyyteen. Selvitystyötä syntyvistä ja menetettävistä työpaikoista sekä työntekijöiden muuttuvista osaamistarpeista vihreässä siirtymässä tulee vahvistaa systemaattisesti.

Ilmastonmuutos vaikuttaa työturvallisuuteen monin tavoin, esimerkiksi lisäten lämpöstressiä, liukastumisriskiä, ääriolosuhteita, vektori- ja infektioitauteja, allergioita sekä ilmastoahdistusta. Organisaatioiden on siis kehitettävä sopeutumisstrategioita ennakoimalla muutoksia, hallitsemalla riskejä ja vahvistamalla oppimista. Työturvallisuuslaki edellyttää, että työnantajan on huolehdittava, että työntekijöillä on terveelliset ja turvalliset työolot, huomioiden työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin heidän henkilökohtaisiin edellytyksiinsä liittyvät seikat, kuten ammattitaito, ikä ja sukupuoli. Työn vaarojen selvittämisen ja arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa tulee huomioida sekä nais- että miesvaltaisten töiden ominaispiirteet, työolosuhteet, sekä naisten ja miesten biologiset erot altistumisissa.

Muita huomioita

Ammattiliitto Pron mielestä energiayhtiöitä olisi tarpeen kannustaa selvitystyöhön metsissä sijaitsevien energiaverkkojen siirtämiseksi maan alle tai tien varsiin. Nykyiseltä maanpäälliseltä infralta vapautuvalla maapohjalla olisi huomattava merkitys niin hiilinieluille kuin suomalaiselle metsäteollisuudelle.